

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO NUOSTATAI DĖL PLAGIATO PREVENCIJOS RENGIANŲ STUDENTŲ RAŠTO DARBUS¹

I. DOKUMENTO PASKIRTIS

1.1. Šie Nuostatai skirti Vytauto Didžiojo universiteto (toliau – Universiteto) bendruomenei, siekiant puoselėti akademinės etikos kultūrą ir užtikrinti plagiato prevenciją visų pakopų studentų rašto darbuose. Dokumente siekiama suteikti studentams ir dėstytojams išsamesnių žinių apie plagiata, jo tipus ir pateikti rekomendacijas, kaip išvengti netyčinio plagiato ar plagiato dėl nežinojimo, nes plagijavimas laikomas akademinio sąžiningumo pažeidimu nepriklausomai nuo jį vykdančio asmens tikslų, intencijų ir veiksmo įsisąmoninimo laipsnio.

1.2. Plagijavimas nesuderinamas su Universiteto bendruomenės moralinėmis nuostatomis. Akademinio sąžiningumo principas Universiteto Akademinės etikos kodekse įvardijamas kaip vienas svarbiausių akademinio gyvenimo principų ir vertybių. Šalia kitų šis principas apima pagarbos intelektualinei nuosavybei normą, kurios pažeidimai² laikomi rimtu akademinės etikos nusižengimu, yra netoleruojami, o pažeidėjui taikomos nuobaudos (kai kuriais atvejais (paaiškėjus autorių teisių pažeidimams) – teisinės nuobaudos).

1.3. Nuostatuose nepateikiamos išsamios citavimo ir cituojamų informacijos šaltinių pateikimo taisyklės, kurios turėtų būti apibrėžiamos kiekvieno Universiteto padalinio, vykdančio studijas, rašto darbų metodiniuose nurodymuose ir (arba) atskiro dalyko dėstytojo kurso pradžioje pateiktuose rašto darbų reikalavimuose.

II. DOKUMENTO AKTUALUMAS

2.1. Moksliniuose ar rašto darbuose dažniausiai minimos ir analizuojamos kitų autorių mintys, darbai ar tyrimai, tad tekstas iš kitų šaltinių naujai rengiamame darbe gali būti referuojamas, perfrazuojamas, vertinamas, cituojamas, su juo gali būti diskutuojama, visais atvejais pateikiant nuorodas į naudotus šaltinius³. Nors citavimo ir naudotų šaltinių nurodymo taisyklės plačiai žinomos ir studentai su jomis supažindinami, pasitaiko atveju, kai svetimo teksto naudojimas darbe tyčia ar netyčia perauga į autorystės pasisavinimo problemą – plagijavimą. Plagijavimas ne tik pažeidžia autorių teises, bet ir menkina plagijuojančiojo moralę, stabdo jo profesinį ir intelektualinį tobulėjimą, nes atskleidžia vengimą arba nemokėjimą analizuoti, apibendrinti, argumentuoti, dalyvauti akademinėje diskusijoje^{4,5}.

2.2. Plagiato problema yra didelis iššūkis akademinėi visuomenei visame pasaulyje, nes daugelyje valstybių (taip pat ir Lietuvoje) plagijavimas studentų rašto darbuose suprantamas labiau

¹ Projektas parengtas pagal VDU Socialinių mokslų fakulteto nuostatus, kurie patvirtinti SMF tarybos 2015-02-19 posėdyje, protokolo Nr. 32. Rengėjai: Rytis Pakrošnis, Jurga Bučaitė-Vilkė, Loreta Gustainienė, Rasa Naujanienė, Aistė Pranckevičienė, Vidmantas Tūtlys.

² VDU Akademinės etikos kodeksas. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2011/03/43.pdf>

³ VDU Socialinių mokslų fakulteto Tarybos posėdžio protokolas Nr. 4 (2007 m. sausio 22 d.).

⁴ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

⁵ Nevinskaitė, L., Trumpulytė, S., Jurgutis, M., Štreimikis, A., Stabingis, L., Kučiukas, V. (2008). ETD dokumentų plagijavimo patikros galimybių studija. Lietuvos virtualaus universiteto 2007–2012 m. programa. Vilnius, 2008.

kaip akademinės etikos, o ne teisės objektas (teisiškai ginamos publikuoto kūrinio autoriaus teisės, t. y. draudžiama kito autoriaus kūrinį ar jo dalį publikuoti kaip savo), tad nėra vienareikšmiškai apibrėžtas, griežtai reglamentuotas ir reguliuojamas^{6,7}. Susitarti, kas laikytina plagiatu, kokių priemonių imamasi jam nustatyti, o svarbiausia, užkirsti jam kelią, privalo kiekviena akademinė bendruomenė.

2.3. Apibrėžti plagiatą, jo nustatymo kriterijus ir prevencijos priemones svarbu, nes studentas (arba jų grupė), kaip ir kiekvienas akademinės bendruomenės narys, turi gauti įvertinimą ir atlygį tik už savo atliktą darbą. Tad studentui (ar jų grupei) pateikus rašto ar kitos formos darbą, laikoma, kad tai autorinis darbas, išskyrus tas vietas, kurių autorystė, priklausanti kitiems, pažymėta tinkamai cituojant ar pateikiant nuorodas į šaltinius.

III. PLAGIATO APIBRĖŽIMAS IR TIPAI

3.1. **Plagiatas**^{8,9} – tyčinis ar netyčinis (dėl nežinojimo) publikuotų ar nepublikuotų kito (-ų) asmens (-ų) darbo (žodžių, vaizdų, idėjų, nuomonių, atradimų, meno kūrinių, muzikos, įrašų ar kompiuteriu sukurtų darbų, tinklalapių ar kitų elektroninių resursų) ar jo dalių, tačiau ne bendrųjų žinių pateikimas kaip savo arba kitaip pasisavinant aukščiau minėtą kito (-ų) asmens (-ų) darbą ar jo dalis, tinkamai nenurodant darbo šaltinio / autoriaus.

3.2. **Bendrosios žinios**¹⁰ – tai informacija, kuri yra aiški, vienareikšmiška, paplitusi ir savaime suprantama tam tikroje bendruomenėje ar kontekste. Dažnai tokios informacijos pirminio šaltinio net neįmanoma nustatyti arba įrodymų informacijai yra tiek daug, kad informacijos šaltinis yra nebesvarbus. Tokia informacija gali neturėti nuorodų į literatūrą. Bendrosiomis žiniomis laikytinos tokios visiems žinomos žinios, pvz.: sausis turi 31 dieną, Lietuvos sostinė yra Vilnius, matematinės formulės (nebent yra privaloma ar darbo autorius yra nusprendęs cituoti originalą) ir pan. Tais atvejais, kai žinomas bendrųjų žinių originalus šaltinis – jo nurodymas yra rekomenduojamas.

3.3. Dažniausiai pasitaikantys **plagiato tipai**^{11,12}:

- **Pažodinis plagiatas** pasireiškia tada, kai visas sakiny, reikšminga frazė ar pastraipa perkeliama (nurašoma) iš kito autoriaus darbo, tinkamai nenurodant šaltinio pagal skirtingiems mokslams taikomus reikalavimus. Atitinkamai, nurodant kokiam autoriui priklauso perkeltos mintys ar žodžiai, nurodomas šaltinis / autorius (biomedicinos, fiziniuose ir technologiniuose moksluose) arba perkelta teksto dalis pažymima kaip citata (išskiriama kabutėmis ar pan.), nurodant teksto dalies šaltinį / autorių. Citata turi būti naudojama tik tuo atveju, jeigu ji yra naudinga rašomai minčiai išreikšti, t. y. autorinis darbas neturėtų būti perkrautas pažodinėmis citatomis.

- **Plagijavimas pakeičiant žodį** arba **plagijavimas perfrazuojant**. Jeigu paimamas sakiny, frazė ar pastraipa iš kito autoriaus darbo ir pakeičiamas vienas ar keli žodžiai, bet nenurodomas šaltinis, tai taip pat yra plagijavimas. Plagiatu taip pat laikomas ir toks darbas, kuris (ar jo dalis) sudėliotas iš perfrazuotų (pakeičiant vieną kitą žodį) kitų šaltinių sakinių, pastraipų ar dalių,

⁶ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

⁷ Šarlauskienė, L. (2012). Plagiato prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose. Mokslo studija. Aleksandro Stulginskio universitetas, Akademija, 2012.

⁸ Council of Writing Program Administrators, Defining and Avoiding Plagiarism: The WPA Statement on Best Practices. Prieiga per internetą: <http://wpacouncil.org/node/9> [Žiūrėta 2014-12-03].

⁹ VDU Socialinių mokslų fakulteto Tarybos posėdžio protokolas Nr. 4 (2007 m. sausio 22 d.).

¹⁰ Nelms, Gerald. (2003), rev. 2012. Plagiarism Overview: What Research on Plagiarism Tells Us. Prieiga per internetą: <http://www.wright.edu/ctl/faculty/resources/PlagiarismOverview.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-02].

¹¹ Barnbaum, C. (undated). Plagiarism. A Student's Guide to Recognizing It and Avoiding It. Valdosta State University. Prieiga per internetą : USA. http://ww2.valdosta.edu/~cbarnbau/personal/teaching_MISC/plagiarism.htm. [Žiūrėta 2014-12-03].

¹² Nelms, Gerald. (2003), rev. 2012. Plagiarism Overview: What Research on Plagiarism Tells Us. Prieiga per internetą: <http://www.wright.edu/ctl/faculty/resources/PlagiarismOverview.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-02].

nenurodant autorių ir šaltinių. Siekiant išvengti šio tipo plagijavimo, patartina kitų autorių mintis apibendrinti, persakyti, interpretuoti, komentuoti savaip (daugiau rekomendacijų žr. 6 skyriuje).

- **Stiliaus plagijavimas** arba **šaltinio formos plagijavimas**. Šis plagijavimo tipas pasireiškia tada, kai rašant savo tekstą atkartojamas kito autoriaus mąstymo ir argumentavimo stilius, net jeigu sakiniai ar pastraipos ir nėra visiškai vienodos kaip pirminiame šaltinyje.

- **Metaforų plagijavimas**. Rašant tekstą, metaforos pasitelkiamos siekiant paryškinti idėją ar pateikti analogiją, susijusią su emocijomis ar jausmais labiau negu paprastas objekto ar proceso aprašymas. Taigi metaforos yra svarbi autoriaus kūrybos dalis ir neturėtų būti pasisavinamos (plagijuojamos). Tad, jeigu rengiamame darbe pateikiama kito autoriaus panaudota metafora, būtina nurodyti autorių ir šaltinį, iš kurio ši metafora paimta.

- **Idėjos plagijavimas**. Jeigu darbe naudojama kito autoriaus kūrybinė idėja ar pasiūlytas problemos sprendimas, idėjos ar problemos sprendimo autorius turi būti aiškiai įvardytas. Kartais gana sudėtinga atskirti autoriaus idėją ar problemos sprendimą nuo bendrųjų žinių. Pvz., VDU baigiamieji darbai turi tą pačią struktūrą (įvadas, teorinė dalis, metodologija, rezultatai, išvados ir kt.), tačiau tai jokių būdu negali būti laikoma idėjos plagijavimu, kadangi tokia mokslinio darbo struktūra yra bendrųjų žinių dalis. Arba visiems žinoma, kad žmogaus gyvenimo būdas bei jo įpročiai prisideda prie jo sveikatos būklės. Tad prie tokios idėjos nereikia nurodyti autoriaus. Tačiau jeigu norime pateikti naujausius tyrimus, įrodančius, kaip ar koku mastu žmogaus gyvenimo būdas, jo įpročiai lemia sveikatą, jau turime nurodyti šaltinį.

- **Antrinių šaltinių plagijavimas** – tai citatų, frazių, apibendrinimų ar tiesiog teksto paėmimas iš antrinio šaltinio, nepatikrinus pirminiame šaltinyje pateiktos informacijos ir nenurodant antrinio šaltinio, iš kurio paimtos pirminio šaltinio citatos, frazės ir kt.

- **Autorystės plagijavimas** – tai kito autoriaus darbo paėmimas ir pateikimas kaip savo darbo.

IV. PLAGIATO NUSTATYMO BŪDAI IR KRITERIJAI

4.1. Visi fakultetų bakalaurantų ir magistrantų baigiamieji darbai tikrinami tarptautiniu mastu pripažinta ir universiteto rekomenduojama plagiato patikros sistema *iThenticate*, kuri nurodo teksto sutapimo su kitais šaltiniais procentą ir pažymi sutampančias vietas. Tuo atveju, kai patikrintas darbas kelia abejonių ar ginčų, jis dar kartą tikrinamas kita plagiato patikros sistema.

4.2. Po patikros įtarus plagiata ar atpažinus svetimo teksto dalis darbe ir siekiant įvertinti nusizengimo mastą – ar tai tikrai plagiatas, ar tiesiog besikartojanti informacija (nuorodos į šaltinius, literatūros sąrašas ir pan.), ar cituojamas tekstas, o gal bendrosios žinios ar neteisingas citavimas – kiekvienas sutapimas turi būti peržiūrėtas ir įvertintas ekspertiniu būdu.

4.3. Galimas pažeidimas ir pažeidimo laipsnis kiekvieno darbo atveju nustatomas individualiai, atsižvelgiant į ekspertinio vertinimo išvadas. Remiantis pasauline praktika rekomenduojami tokie plagiato nustatymo kriterijai^{13,14,15,16}:

- bendras sutapimų su kitais darbais kiekis, nustatytas plagiato patikros programa ar rankiniu skaičiavimu, sudaro 10 procentų ar daugiau darbo, neįskaičiuojant sutapimų, kurie nelaikomi plagiatu, pvz., literatūros sąrašas, tinkamai pateiktos nuorodos į šaltinius, citatos, bendrosios žinios ir pan.,

- sutapimų su vienu atskiru šaltiniu kiekis, nustatytas plagiato patikros programa ar rankiniu skaičiavimu, sudaro 5 procentus ar daugiau darbo, neįskaičiuojant sutapimų, kurie nelaikomi

¹³ Šarlauskienė, L. (2012). Plagiato prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose. Mokslo studija. Aleksandro Stulginskio universitetas, Akademija, 2012.

¹⁴ MRU Senato nutarimas Nr. 1SN-30 (2012 m. kovo 16 d.). Prieiga per internetą: <http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=186241#.VGyFGc2GVE> [Žiūrėta 2014-11-19].

¹⁵ VDU PMDF Tarybos Rekomendacijos dėl rašto darbų savarankiškumo įvertinimo ir plagiato sąvokos apibrėžimo.

¹⁶ University of Pretoria Plagiarism prevention policy. Prieiga per internetą: <http://www.library.up.ac.za/plagiarism/Plagiarism%20PreventionPolicy.pdf> [Žiūrėta 2014-11-19].

plagiatu, pvz., literatūros sąrašas, tinkamai pateiktos nuorodos į šaltinius, citatos, bendrosios žinios ir pan.,

- pažodžiui perrašytos ar iš kitos kalbos pažodžiui išverstos kito autoriaus teksto ištraukos, nenurodant šaltinio arba nurodant šaltinį, bet perrašyto teksto nepažymint kaip citatos (pvz., neišskiriant kabutėmis), apimtis nors vienoje darbo vietoje didesnė kaip 600 spaudos ženklų, neįskaitant tarpų,

- iš kito autoriaus (vieno arba kelių) perfrazuoto teksto (gali būti pakeisti atskiri žodžiai ir sakiniai, tačiau išlaikomas svetimo teksto turinys) sudėliotos (sukompilijuotos) ištraukos, nenurodant originalaus šaltinio, apimtis nors vienoje darbo vietoje didesnė kaip 1200 spaudos ženklų, neįskaitant tarpų,

- nenurodant šaltinio ar negavus autoriaus sutikimo (jei toks būtinas) darbe pateikiami kitų tyrėjų surinkti empiriniai duomenys (pvz., apklausų, tyrimų medžiaga) arba kitų autorių parengtos rezultatų / duomenų lentelės, grafikai, paveikslai ir pan.,

- tas pats ar panašus (sutampantis daugiau nei 30 procentų) to paties studento rašto darbas (jei tai nėra tęstinio darbo dalis) jau buvo įvertintas ar pristatytas įvertinti kitame dalyke VDU ar kitame universitete,

- darbas parengtas ne paties studento, bet pirktas, parsisiųstas iš interneto ar kitaip gautas iš trečiųjų asmenų.

4.4. Jei darbe nustatomas plagiatas, tuomet, vadovaujantis VDU Studijų Reguliamino nuostatomis (3.17.9, 4.16.9 punktai), darbo autoriui turi būti skiriama nuobauda.

4.5. Nuobauda skiriama atsižvelgiant į keletą veiksnių¹⁷:

- sutapimų procentą,
- pažeidimo laipsnį (ar tai netinkamas citavimas, ar neteisingos nuorodos į šaltinius, ar netyčinis, o gal tyčinis plagijavimas),

- kitas aplinkybes (pvz., ar tai pirmas tokio pobūdžio nusižengimas; kokiose darbo dalyse rasti sutapimai ir kiek jie turi reikšmės darbo originalumui, vertinimui ir pan.).

Taip pat rekomenduojamas pokalbis su studentu, siekiant įvertinti, kiek jis susipažinęs su darbo turiniu ir kiek išmano nagrinėjamą dalyką^{18,19}.

5. PLAGIATO NUSTATYMO IR SVARSTYMO PROCEDŪROS

5.1. Fakultetuose plagiatą prevenciją ir stebėseną vykdo dekanų sudarytos Plagiatą prevencijos komisijos, kurios stebi plagiatą prevencijos situaciją fakultete, šviečia ir konsultuoja fakulteto bendruomenę plagiatą prevencijos klausimais, teikia rekomendacijas dėl plagiatą prevencijos užtikrinimo ir plėtojimo bei šių nuostatų tobulinimo, nagrinėja galimo plagijavimo atvejus, nustatę plagiatą siūlo nuobaudas, veda plagijavimo atvejų fakultete registrą.

5.2. Darbo vadovas ir recenzentas taip pat aktyviai dalyvauja plagiatą stebėsenos procesuose ir apie pastebėtus galimus plagiatą požymius ar faktus parašo atsiliepime arba recenzijoje. Atsiliepime taip pat rekomenduojama paminėti, jei rengdamas darbą studentas visiškai nesikonsultavo su vadovu, mat toks atvejis sukelia daugiau įtarimų, ar darbas rengtas savarankiškai

5.3. Įtarus / nustatę plagijavimo atvejį atskiro **dalyko rašto darbe**:

- apie įtariamą / nustatytą plagiatą dėstytojas praneša studentui;
- remiantis VDU Studijų Reguliamino nuostatomis (3.13.24 punktas), dėstytojas į rezultatų žiniaraštį turi įrašyti galutinį dalyko įvertinimą „1“ (vienetas) ir apie plagiatą raštu pranešti fakulteto

¹⁷ Šarlauskienė, L. (2012). Plagiatą prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose. Mokslo studija. Aleksandro Stulginskio universitetas, Akademija, 2012.

¹⁸ Šarlauskienė, L. (2012). Plagiatą prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose. Mokslo studija. Aleksandro Stulginskio universitetas, Akademija, 2012.

¹⁹ Nelms, Gerald. (2003), rev. 2012. Plagiarism Overview: What Research on Plagiarism Tells Us. Prieiga per internetą: <http://www.wright.edu/ctl/faculty/resources/PlagiarismOverview.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-02].

dekanui, Akademinių reikalų tarnybai ir Plagiato prevencijos komisijai, kuri įtraukia atvejį į fakulteto plagijavimo atvejų registrą;

- kilus abejonių ar nesutarimų dėl plagiato nustatymo, dėstytojas arba studentas gali kreiptis į Plagiato prevencijos komisiją, kuri išnagrinėja atvejį, priima sprendimą ir apie tai informuoja susijusias puses;

- Plagiato prevencijos komisijai kartu su raštišku pranešimu apie nustatytą / galimą plagijavimo atvejį pateikiama plagiato patikros programa atliktos patikros ataskaita arba studento rašto darbas, aiškiai pažymint ar kitaip nurodant, kurios vietos sutampa su kitais darbais ir originalių šaltinių nuorodos.

5.4. Įtarus / nustačius galimą plagijavimo atvejį studentų *kursiniuose ar baigiamuosiuose darbuose*:

- galimo plagiato apraiškas pastebėjęs asmuo (darbo vadovas, recenzentas, katedros vadovas, kitas akademinės bendruomenės narys ar asmuo iš šalies) arba baigiamųjų darbų gynimo komisija apie tai raštu praneša studentui, katedros vadovui, fakulteto dekanui ir Plagiato prevencijos komisijai, kuri nagrinėja atvejį, įvertina pažeidimą, priima sprendimą ir apie jį informuoja susijusias puses;

- Plagiato prevencijos komisijai kartu su raštišku pranešimu apie galimą plagijavimo atvejį pateikiama plagiato patikros programa atliktos patikros ataskaita arba studento darbas, aiškiai pažymint ar kitaip nurodant, kurios vietos sutampa su kitais darbais ir originalių šaltinių nuorodos.

5.5. Susidūrus su itin problemišku atveju, fakulteto Plagiato prevencijos komisija kreipiasi į VDU Akademinės etikos komisiją, kuri perima proceso nagrinėjimą.

VI. REKOMENDACIJOS STUDENTAMS: KAIP IŠVENGTI PLAGIATO RAŠTO DARBUOSE

6.5. Nuorodos į literatūros šaltinius ir jų citavimas yra pagrindiniai akademinio rašymo elementai, nes atskleidžia idėjas ar teksto tikrąjį autorių, susidomėjusiam skaitytojui leidžia susirasti originalų šaltinį, taip pat įvertinti skaitomo darbo originalumą ir kokybę. Tad pagrindinė universali taisyklė, padedanti išvengti plagiato rašto darbuose, skelbia, kad skaitytojams visada turi būti aišku, kurios mintys ar darbo dalys yra paties autoriaus kūrinys, o kurios priklauso kažkam kitam.

6.6. Universiteto bibliotekos svetainėje galite rasti metodinės medžiagos apie nuorodas ir literatūros sąrašų rengimą (prieiga per internetą: <http://biblioteka.vdu.lt/refworks-paskaita>). Čia pateikiama ir informacija apie pagrindinius citavimo stilius (prieiga per internetą: <http://biblioteka.vdu.lt/bibliografines-nuorodos>). Galite dalyvauti bibliotekos organizuojamuose mokymuose arba atvykti darbuotojų konsultacijoms.

6.7. Studentai, norėdami konstruoti kokybišką mokslinį tekstą ir išvengti plagiato, turėtų laikytis tokių *rekomendacijų*:

Atsakingai bei atidžiai planuokite ir renkite rašto darbus, ir nuolat konsultuokitės su darbo vadovu.

- Siūloma kruopščiai suplanuoti savo būsimą rašto darbą, skirti pakankamai laiko ir dėmesio darbo parametrų apsibrėžimui. Pradedant darbą vertėtų parengti išsamų planą, kuriame būtų išdėstyti visi parametrai ir pagrindinės darbo idėjos²⁰.

- Reiktų skirti pakankamai dėmesio ir laiko pasirinktai literatūrai aptarti su darbo vadovu. Per konsultacijas vertėtų išsamiai pristatyti vadovui darbe naudojamus šaltinius ir literatūrą, kritiškai apsvarstyti literatūroje aptinkamas darbai reikšmingas idėjas ir įvertinti jų svarbą užsibrėžtam darbu

²⁰ Nelms, Gerald. (2003), rev. 2012. Plagiarism Overview: What Research on Plagiarism Tells Us. Prieiga per internetą: <http://www.wright.edu/ctl/faculty/resources/PlagiarismOverview.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-02].

tiksliui pasiekti²¹. Kilus klausimų ar abejonų dėl citavimo, literatūros šaltinių panaudojimo reikėtų visuomet kreiptis į vadovą.

- Rengiant darbus grupėse, atsakomybę už tinkamą citavimą ir nuorodas į literatūros šaltinius autoriai gali pasidalyti pagal rengiamo teksto dalis, tačiau parengus darbą rekomenduojama visai autorių grupei bent kartą patikrinti citavimą ir šaltinių sąrašą kartu.

Savo darbe tinkamai panaudokite informaciją iš literatūros šaltinių.

- Kito autoriaus tekstą teisėtai savo darbe panaudoti galima jį apibendrinant, perfrazuojant ar cituojant ir visais atvejais pateikiant nuorodą į originalų teksto šaltinį.

- Būtina naudotis Jūsų fakultetų parengtais metodiniais nurodymais (juos galite rasti savo katedrų svetainėse).

- Analizuojant literatūrą, reikia ieškoti sąsajų tarp skirtinguose analizuojamuose šaltiniuose pateiktų idėjų ir atskirti savo darbui reikšmingą informaciją nuo nereikšmingos. Reikšmingas mintis reikėtų apibendrinti arba perfrazuoti, pateikiant nuorodas į šaltinius. Tekste reikėtų aiškiai argumentuoti, kodėl ir kuo kitų autorių idėjos yra reikšmingos siekiant numatyto darbe tikslo ar sprendžiant darbo uždavinius²².

- **Apibendrinant** informaciją iš vieno ar kelių šaltinių, trumpai savais žodžiais (naudojant kuo mažiau originalaus šaltinio žodžių ar frazių) persakoma pagrindinė (-ės) mintis ir pateikiama nuoroda į šaltinį.

- **Perfrazuojant** mintys iš kito (-ų) šaltinio persakomos savais žodžiais, t. y. kaip supratote, ir pateikiama nuoroda į šaltinį. Perfrazuojant būtina pakeisti ne tik atskirus pavienius žodžius, bet iš esmės pakeisti teksto / sakinio struktūrą ir stilių, juos pritaikant prie rengiamo darbo stiliaus, kartu išlaikant originalų turinį (mintį). Jei perfrazuojant iškraipoma originalaus šaltinio mintis, tai gali būti laikoma klaidingos informacijos skelbimu (melu). Pagrindinis perfrazavimo tikslas yra parodyti darbo autoriaus keliamų idėjų santykį su kitų autorių idėjomis. Pavyzdžiui, atskleisti, kaip kitų autorių idėjos paremia arba papildo darbo autoriaus argumentus²³.

- **Citata** – „palyginti trumpa iš kito kūrinio pateikiama ištrauka, skirta įrodyti arba padaryti suprantamus paties autoriaus teiginius, arba padaryti nuorodą į kito autoriaus požiūrį ar mintis originalo formuluotėje“²⁴.

- Kiekviena iš kitų šaltinių paimta teksto dalis, atsižvelgiant į dydį, kalbą, kuria yra parašyta, šaltinio tipą, turi būti pažymėta kaip citata, pvz., išskiriant kabutėmis ir nurodant šaltinį²⁵. Negalima kurti teksto sujungiant kitų autorių sakinius, jų atkarpas, frazes ir nededant kabučių, nenurodant šaltinių. Kita vertus, originaliame rašto darbe citatų neturėtų būti daug (tik tiek, kiek būtina tiksliai persakyti kito autoriaus mintį, ja papildant savąją ar papuošiant darbą), o autorius turėtų pademonstruoti gebėjimą analizuoti, apibendrinti, perfrazuoti informaciją²⁶.

- Tik šaltinio nurodymas sakinio pradžioje, viduryje ar pabaigoje nesuteikia teisės pateikti originalias (nepakeistas, neperfrazuotas) frazes ar sakinio dalis iš šio šaltinio, jų nerodant kaip citatos (pvz., neišskiriant kabutėmis)²⁷.

²¹ Nelms, Gerald. (2003), rev. 2012. Plagiarism Overview: What Research on Plagiarism Tells Us. Prieiga per internetą: <http://www.wright.edu/ctl/faculty/resources/PlagiarismOverview.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-02].

²² Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

²³ Šarlauskienė, L. (2012). Plagiato prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose. Mokslo studija. Aleksandro Stulginskio universitetas, Akademija, 2012.

²⁴ Vileita A., 2000, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla (cituojama pagal Bražienė, N. (2010). Citavimas – svarbi mokslo komunikacijos sąlyga. Jaunųjų mokslininkų darbai, 1 (26) 150–154).

²⁵ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

²⁶ Bražienė, N. (2010). Citavimas – svarbi mokslo komunikacijos sąlyga. Jaunųjų mokslininkų darbai, 1 (26) 150-154.

²⁷ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

- Cituojama teksto dalis turi visiškai atitikti visą rengiamame tekste naudojamą kito autoriaus teksto dalį. Negalima cituojamo teksto pateikti mažiau negu iš kito darbo naudojamo teksto, sudarant įspūdį, kad dalis darbo yra sukurta arba perfrazuota autoriaus²⁸.

- Cituojant iš kitos kalbos verčiamą tekstą, galioja tos pačios citavimo taisyklės ir principai, kaip ir cituojant ta pačia kalba parašytus tekstus. Neleidžiama tekste naudoti pažodinio kito teksto vertimo iš kitos kalbos be kabučių ir nenurodant autoriaus²⁹.

- Iliustruojant savo darbus paveikslais, grafikais ar kt. iš kitų šaltinių, būtina nurodyti jų kilmę (autorių) cituojant³⁰. Jeigu iš kitų šaltinių pateikiami grafikai, schemas jas savaip interpretuojant, būtina nurodyti ir pirminį šaltinį, pvz., naudojant frazę „... parengta pagal...“

- Bendrųjų žinių nebūtina pateikti kaip citatos. Kaip atskirti originalias idėjas nuo bendrųjų žinių (visuotinai žinomų faktų ir žinių, kurie neturi savo autorių)? Jeigu bent 10-yje recenzuojamų mokslo darbų šios žinios yra pateikiamos nenurodant jų autorių, jos yra priskirtinos bendrosioms žinioms³¹. Jeigu kyla abejonių dėl žinių priskyrimo bendrųjų žinių kategorijai, visuomet reikia nurodyti autorių. Bendrųjų žinių statusas nesuteikia autoriams teisės kopijuoti šias žinias perteikiantį tekstą iš kitų šaltinių nesilaikant citavimo reikalavimų³². Bendrąsias žinias savo tekste reikia interpretuoti savaip, savais žodžiais, prisitaikant prie rengiamo darbo temos ar analizuojamo klausimo.

Korektiškai ir išsamiai pateikite nuorodas į literatūros šaltinius.

- Būtina užtikrinti, kad tekste būtų galima lengvai atsekti, kokiais autoriais remiamasi. Ypač svarbu tais atvejais, kai savi argumentai paremti kelių skirtingų autorių teiginiais iš skirtingų šaltinių³³.

- Esant bent menkiausiai abejonei dėl to, ar tekste pateikta idėja yra naujai sukurta, ar paimta iš kito autoriaus darbo, kuriuo remiamasi tekste, visuomet reikėtų nurodyti šaltinį³⁴.

- Internetu randama medžiaga taip pat turi savo autorius, todėl ją reikia cituoti ar nurodyti kaip šaltinį pagal visus reikalavimus³⁵. Reikėtų kritiškai vertinti interneto šaltinius, jų kokybę ir patikimumą. Nereikėtų naudotis interneto šaltiniais, kurie neturi savo autorių arba nėra nurodytos šiuos šaltinius parengusios institucijos.

- Kada cituojama arba pateikiama nuoroda iš antrinių šaltinių (kitų autorių perfrazuotą ar kitaip panaudotą medžiagą iš pirminio šaltinio), būtina aiškiai nustatyti ir parodyti, kurio šaltinio, pirminio ar antrinio, idėja naudojama darbe³⁶. Jeigu naudojama tik pirminio šaltinio idėja, privaloma naudotis pirminiu šaltiniu ir pateikti nuorodą į jį. Jeigu naudojama tik antrinio šaltinio idėja (pvz., polemizuojanti su pirminio šaltinio idėjomis) – pateikiama nuoroda į antrinį šaltinį. Jeigu darbe naudojamos ir pirminio, ir antrinio šaltinio idėjos, būtina pateikti nuorodas į abu šaltinius.

²⁸ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

²⁹ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

³⁰ Nelms, Gerald. (2003), rev.2012. Plagiarism Overview: What Research on Plagiarism Tells Us. Prieiga per internetą: <http://www.wright.edu/ctl/faculty/resources/PlagiarismOverview.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-02].

³¹ Nelms, Gerald. (2003), rev.2012. Plagiarism Overview: What Research on Plagiarism Tells Us. Prieiga per internetą: <http://www.wright.edu/ctl/faculty/resources/PlagiarismOverview.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-02].

³² Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

³³ Nelms, Gerald. (2003), rev.2012. Plagiarism Overview: What Research on Plagiarism Tells Us. Prieiga per internetą: <http://www.wright.edu/ctl/faculty/resources/PlagiarismOverview.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-02].

³⁴ Nelms, Gerald. (2003), rev.2012. Plagiarism Overview: What Research on Plagiarism Tells Us. Prieiga per internetą: <http://www.wright.edu/ctl/faculty/resources/PlagiarismOverview.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-02].

³⁵ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

³⁶ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

- Analizuojant literatūrą patartina kruopščiai žymėtis informaciją apie šaltinius, ypač cituojamų tekstų puslapių numerius³⁷.

- Kada iš kitų šaltinių kopijuojamos teksto dalys tolesnei analizei, prie jų visuomet reikėtų pridėti nuorodas į šaltinius, iš kurių tekstai yra paimti. Tokias kopijuojamas teksto dalis taip pat galima pasižymėti įvairiais pasirinktais būdais (spalviniu fonu, pakeičiant šriftą ir t. t.), o vėliau darbe paliekamas mintis reikėtų nepamiršti perfrazuoti, apibendrinti ar pateikti kaip citatas. Tai padės išvengti netyčinio plagiatu, kai rengiamame darbe paliekamos kitų šaltinių ištraukos, nepažymint jų kaip citatų³⁸.

- Literatūros sąrašė pateikti šaltiniai turi visiškai atitikti visus tekste cituojamus šaltinius. Tekste neturi trūkti nuorodų į literatūros sąrašė nurodytus šaltinius, o literatūros sąrašė neturi trūkti šaltinių, kurie yra cituojami ar nurodomi tekste³⁹. Parengus rašto darbą, būtina patikrinti literatūros sąrašą ir įsitikinti, kad visi jame pateikti šaltiniai yra nurodyti teisingai ir išsamiai, o remiantis pateikta informacija šiuos šaltinius galima rasti.

Prisiminkite, kad studami į Universitetą (ar studijų metu) pasirašėte VDU Akademinių sąžiningumo deklaraciją – uoliai laikykitės savo įsipareigojimų.

7. REKOMENDACIJOS DĖSTYTOJAMS: KAS PADĖTŲ IŠVENGTI PLAGIJAVIMO STUDENTŲ RAŠTO DARBUOSE

7.1. Nors plagijavimas pirmiausia laikomas nesąžiningu ir neetišku elgesiu, jo priežastys yra daugiasluoksnės ir nebūtinai visuomet susijusios su studento vertybių sistema ar tyčiniu nesąžiningu elgesiu. Šioje dalyje apžvelgiamos priemonės, kuriomis dėstytojai galėtų prisidėti prie plagiatu prevencijos, mažintų plagijavimą skatinančių veiksnių įtaką:

- **Suteikite studentams žinių apie plagiatą, tinkamą citavimą, padėkite ugdyti mokslinio teksto rengimo įgūdžius.** Nemaža dalis plagijavimo atvejų yra netyčiniai ir kyla iš žinių bei įgūdžių stokos^{40,41,42}, todėl viena pagrindinių plagiatu prevencijos priemonių yra tinkamas studentų mokymas ir galimybių gauti konsultacijas mokslinio teksto rengimo klausimais užtikrinimas. Kiekvieno kurso dėstytojas gali mažinti plagijavimo dėl nežinojimo atvejų skaičių, pateikdamas / primindamas studentams aiškias taisykles, kaip turi būti atliekami rašto darbai, kaip tinkamai cituoti ir pateikti informaciją, kas yra bendrosios žinios ir pan.

- **Netoleruokite nesąžiningo elgesio.** Visuomenėje dažnai galima sutikti nuostatą, kad plagijavimas nėra rimtas nusižengimas, trūksta pagarbos autorinei nuosavybei⁴³. Tad labai svarbu akademiniėje bendruomenėje kurti netolerancijos plagiatui atmosferą. Sąžiningumas ir pagarba autorių teisėms turi būti pabrėžiami nuo pat studijų pradžios ir šios nuostatos nuosekliai įgyvendinamos viso studijų proceso metu. Šiam tikslui įgyvendinti labai svarbios dėstytojų nuostatos ir realus elgesys. Dėstytojas turi pabrėžti, kad kurse nesąžiningas elgesys nebus toleruojamas, dėti pastangas tokius darbus aptikti, o juos aptikus nuosekliai taikyti universiteto

³⁷ Šarlauskienė, L. (2012). Plagiatu prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose. Mokslo studija. Aleksandro Stulginskio universitetas, Akademija, 2012.

³⁸ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

³⁹ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

⁴⁰ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

⁴¹ Nevinskaitė, L., Trumpulytė, S., Jurgutis, M., Štreimikis, A., Stabingis, L., Kučiukas, V. (2008). ETD dokumentų plagijavimo patikros galimybių studija. Lietuvos virtualaus universiteto 2007–2012 m. programa. Vilnius, 2008.

⁴² Šarlauskienė, L. (2012). Plagiatu prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose. Mokslo studija. Aleksandro Stulginskio universitetas, Akademija, 2012.

⁴³ Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. Jaunųjų mokslininkų darbai, 4 (25) 216–221.

dokumentuose numatytas sankcijas. Be to, labai svarbu studentams paaiškinti, kas yra plagiatas, kodėl tai neigiamas reiškinys, kaip jo išvengti ir kodėl svarbu laikytis akademinio sąžiningumo principo, supažindinti su galiojančiomis plagiato nustatymo taisyklėmis ir galimomis nuobaudomis.

- **Suteikite studentams galimybę pasitaisyti.** Anksti pastebėti netinkamo informacijos naudojimo apraiškas padeda rašto darbų rašymas etapais, kurių metu dėstytojas gali atpažinti plagiatą ir suteikti grįžtamąjį ryšį bei rekomendacijas, kaip tinkamai cituoti, nebausti studentų neigiamu galutiniu įvertinimu ir suteikti jiems galimybę pasitaisyti. Tokio pobūdžio mokymas yra ypač svarbus dirbant su pirmųjų kursų studentais, kurie dar neturi mokslinio darbo rašymo patirties.

- **Palaikykite glaudesnius santykius su studentais ir skatinkite studijuoti Jūsų dėstomą kursą.** Studentai rečiau plagijuoja darbus, jei gerbia dėstytoją, vertina jo kvalifikaciją, tiki studijuojamo dalyko verte⁴⁴. Todėl viena iš plagiato prevencijos priemonių yra didesnės dėstytojų investicijos į studentų skiriamų užduočių pagrindimą, naudos ir siekiamų studijų rezultatų paaiškinimą. Plagijavimą kartais skatina tarp studentų sklendantys mitai, kad dėstytojai namų darbų užduočių neskaito. Tad kitas svarbus prevencijos veiksnys – grįžtamasis ryšys, kuris parodo, kad studento darbas buvo kruopščiai peržiūrėtas ir įvertintas.

- **Padėkite studentams struktūruoti darbus ir planuoti laiką.** Plagijavimo tikimybę dėstytojas gali mažinti padėdamas studentams struktūruoti ir planuoti semestro veiklas, skirti užduotis, kurias atliekant būtų sudėtinga plagijuoti. Užduotis keisti kiekvieną semestrą, siekti, kad užduotys būtų kūrybinės, reikalaujančios analizės ir sintezės, duoti užduotis, kurios yra rengiamos dalimis ir už jas nuosekliai atsiskaitoma per visą semestrą⁴⁵.

- **Patys venkite pažeidimų.** Pateikdami studentams dalykų medžiagą (spausdintą, elektroninėje laikmenoje ar talpinamą nuotolinėje aplinkoje) nurodykite autorines teises, naudojamus šaltinius / autorius, tinkamai cituokite. Būkite sektinu pavyzdžiu.

⁴⁴ Nevinskaitė, L., Trumpulytė, S., Jurgutis, M., Štreimikis, A., Stabingis, L., Kučiukas, V. (2008). ETD dokumentų plagijavimo patikros galimybių studija. Lietuvos virtualaus universiteto 2007–2012 m. programa. Vilnius, 2008.

⁴⁵ Šarlauskienė, L. (2012). Plagiato prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose. Mokslo studija. Aleksandro Stulginskio universitetas, Akademija, 2012.